

Nowy Jedwabny Szlak i Eurazjatycka Unia Gospodarcza: chińska i rosyjska praktyka budowy wpływów w Azji Centralnej

Marcin Kaczmarski

Uniwersytet Warszawski

Rosja i Chiny implementują projekty Eurazjatyckiej Unii Gospodarczej i Nowego Jedwabnego Szlaku od początku obecnej dekady. W tych przedsięwzięciach oba państwa stosują dwa odrębne zestawy praktyk dla budowy swoich wpływów. Rosja jest zainteresowana utworzeniem wyłącznej strefy wpływów w przestrzeni poradzieckiej. Celem jest wzmocnienie statusu mocarstwowego i zabezpieczenie prymatu w regionie. Chiny z kolei budują wpływy gospodarcze, nieograniczone z góry do określonego terytorium. Pekin dąży do zwiększenia swojej obecności gospodarczej za granicą oraz ukrycia swojej ekspansji gospodarczej za fasadą multilateralizmu. Te różnice w obu projektach budowy wpływów czynią chińsko-rosyjską rywalizację w Azji Centralnej mało prawdopodobną.

Słowa kluczowe: Rosja, Chiny, wpływ międzynarodowy, porządek regionalny, Eurazjatycka Unia Gospodarcza, Nowy Jedwabny Szlak, Azja Centralna, strefa wpływów.

Od połowy pierwszej dekady XXI w. Chiny i Rosja demonstrowały rosnącą zdolność do wpływania na politykę międzynarodową zarówno w skali globalnej, jak i regionalnej. Oba mocarstwa podjęły działania mające na celu zredefiniowanie swojego otoczenia oraz budowę polityczno-gospodarczych wpływów w mniejszych państwach¹. W oficjalnych deklaracjach Rosja i Chiny przedstawiają się jako mocarstwa odpowiedzialne za porządek nie tylko regionalny, ale także globalny². Dwie inicjatywy w szczególności symbolizują rosnące aspiracje Moskwy i Pekinu: Eurazjatycka

Marcin Kaczmarski – doktor, Instytut Stosunków Międzynarodowych, Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych, Uniwersytet Warszawski.

¹ R. Allison, *Russian „deniable” intervention in Ukraine: How and why Russia broke the rules*, „International Affairs” 2014, t. 90, nr 6, s. 1255–1297; Y. Deng, *China: The post-responsible power*, „The Washington Quarterly” 2015, t. 37, nr 4, s. 117–132; A.L. Friedberg, *The sources of Chinese conduct: Explaining Beijing’s assertiveness*, „The Washington Quarterly” 2015, t. 37, nr 4, s. 133–150; A. Tsygankov, *Vladimir Putin’s last stand: The sources of Russia’s Ukraine policy*, „Post-Soviet Affairs” 2015, t. 31, nr 4, s. 279–303.

² *Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation*, 2013, http://www.mid.ru/en/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptlCk6BZ29/content/id/122186 (data dostępu: 10.01.2017); Xi

Unia Gospodarcza (EUG) i Nowy Jedwabny Szlak (NJS). Na pierwszy rzut oka obie koncepcje wydają się ukierunkowane na gospodarkę, potwierdzając przypuszczenia teoretyczne o globalnej tendencji do regionalnej integracji gospodarczej³. Inicjatywa EUG jest niemal klasycznym ugrupowaniem integracyjnym, zaś NJS megaprojektem infrastrukturalnym. Jednak znaczenie obu projektów wykracza daleko poza sferę gospodarczą. Oba funkcjonują jako koncepcje polityki zagranicznej, tj. zestawy idei wyznaczających kierunek działania w polityce zagranicznej, są także pakietami konkretnych działań, ściśle podporządkowanych wizji i zamierzeniom ich regionalnych i globalnych aspiracji. Realizacja jest ważnym etapem tych planów i niesie ze sobą istotne konsekwencje dla pozycji Rosji i Chin na arenie międzynarodowej.

Eurazjatycka Unia Gospodarcza i Nowy Jedwabny Szlak nie tylko wpływają na pozycję obu państw w polityce światowej, ale również mają bezpośredni wpływ na stosunki dwustronne pomiędzy nimi. Ze względu na fakt, że obie inicjatywy przecinają się w Azji Centralnej, wielu badaczy uznaje, że Moskwie i Pekinowi będzie trudno pogodzić swoje interesy w średnio- i długoterminowej perspektywie, w konsekwencji czego dojdzie do rywalizacji między EUG i NJS. Akademyści tłumaczą koncepcję Unii Eurazjatyckiej dążeniem Rosji do wzmocnienia więzi z Kazachstanem i chęcią utrzymania Chin na dystans w Azji Centralnej⁴. Podobnie obserwatorzy interpretują NJS jako chińską odpowiedź (ale nie tylko) na plany integracyjne Rosji⁵. Takie opinie potwierdzają argumenty, popularne w badaniach dotyczących stosunków Rosja – Chiny, zwiastujące nieuchronność rosyjsko-chińskiego starcia w Azji Centralnej oraz ich coraz szerszej rywalizacji na innych polach⁶. Moskwa i Pekin wydają się świadome potencjalnego zagrożenia, o czym najlepiej świadczy podjęcie przez oba kraje dialogu w kwestii pogodzenia dwóch regionalnych inicjatyw jeszcze w 2014 r.

Niniejszy artykuł porównuje rosyjską i chińską praktykę budowania wpływów na przykładzie Eurazjatyckiej Unii Gospodarczej i Nowego Jedwabnego Szlaku jako dwóch odmiennych podejść do budowy wpływów. Różnice te mają daleko idące konsekwencje nie tylko dla rosyjsko-chińskich stosunków dwustronnych, a także miejsca i ról obu mocarstw w porządku międzynarodowym. Moskwa realizuje projekt eurazjatycki zgodnie z logiką terytorialnej sfery wpływów i dąży przede wszystkim

Jinping, *New Asian Security Concept For New Progress in Security Cooperation*, Shanghai, 21.05.2014, http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1159951.shtml (data dostępu: 10.01.2017).

³ L. van Langenhove, *Building Regions: The Regionalization of the World Order*, Ashgate, Farnham 2011.

⁴ K. Liik, *Introduction: Russia's pivot to (Eur)asia*, w: K. Liik (red.), *Russia's „pivot” to Eurasia*, European Council on Foreign Relations, London 2014; R. Muzalevsky, *Russian-led customs union intensifies Sino-Russian rivalry in Central Asia*, „Eurasia Daily Monitor” 2011, t. 8, nr 147.

⁵ L. Li, R. Pantucci, *Decision time for Central Asia: Russia or China?*, OpenDemocracy, 24.01.2013, <https://www.opendemocracy.net/od-russia/li-lifan-raffaello-pantucci/decision-time-for-central-asia-russia-or-china> (data dostępu: 14.01.2017).

⁶ N. Swanström, *Sino-Russian relations at the start of the new millennium in Central Asia and beyond*, „Journal of Contemporary China” 2014, t. 23, s. 480–497.

do wzmocnienia swojego statusu mocarstwowego. Jest zainteresowana uzyskaniem wpływów politycznych, a nie zapewnieniem długotrwałej integracji gospodarczej. Pekin z kolei działa według logiki funkcjonalnej. Wymierne korzyści ekonomiczne, a przede wszystkim wzrost handlu i inwestycji pozostają priorytetem dla Chin. Nowy Jedwabny Szlak funkcjonuje jako swoistego rodzaju „parasol” dla szeregu dwustronnych relacji z mniejszymi państwami. Jest to również sposób na ukrycie chińskiego potencjału za fasadą wielostronnej współpracy. Z powodu tych podstawowych różnic prawdopodobieństwo, że EUG i NJS staną się katalizatorami dwustronnej rywalizacji między Rosją a Chinami, pozostaje ograniczone.

Niniejszy artykuł prezentuje zarówno koncepcje Rosji i Chin, jak i praktyki stosowane przez oba kraje w Azji Centralnej. Pierwsza część obejmuje genezę, ramy instytucjonalne i oficjalne narracje wokół obu projektów. Druga część koncentruje się na implementacji obu projektów w Azji Centralnej. Na tej podstawie w części trzeciej artykuł rekonstruuje dwa zestawy praktyk budowy wpływów. Ostatnia część nakreśla konsekwencje różnych podejść do budowy wpływów dla stosunków rosyjsko-chińskich.

Dwie inicjatywy

Eurazjatycka Unia Gospodarcza i Nowy Jedwabny Szlak wyróżniają się jako kluczowe komponenty budowy przez Rosję i Chiny wpływów w krajach trzecich. Moskwa i Pekin wypracowały kontury tych projektów we wczesnych latach obecnej dekady. Inicjatywy wyraźnie różnią się pod względem swojej genezy, ram prawno-instytucjonalnych oraz oficjalnego dyskursu, jaki je otacza.

Geneza inicjatyw

Zainicjowanie EUG i NJS można bezpośrednio przypisać przywódcom Rosji i Chin. Dla Władimira Putina idea Unii Eurazjatyckiej stała się sposobem zredefiniowania agendy polityki zagranicznej w trzeciej kadencji prezydenckiej. Dla Xi Jinpinga, przywódcy Chin od listopada 2012 r., koncepcja NJS dostarczyła kompleksowych ram dla zaprezentowania swoich pomysłów w zakresie polityki zagranicznej. Ponadto obie koncepcje są zorientowane nie tylko na osiągnięcia konkretnych celów na arenie międzynarodowej, ale również nakierowane na zwiększenie poparcia dla liderów na arenie wewnętrznej i wzmocnienie ich władzy.

Chociaż idea integracji eurazjatyckiej pojawiła się jeszcze w latach 90. ubiegłego stulecia, dopiero inicjatywa Putina nadała jej odpowiednią rangę polityczną. Putin nakreślił ambitną wizję kierowanego przez Rosję bloku polityczno-gospodarczego, który stałby się jednym z „biegunów” w policentrycznym porządku międzynarodowym, w swoim artykule opublikowanym w dzienniku „Izwestija”⁷. Pomysł Unii Eurazjatyckiej

⁷ W. Putin, *Nowy integracyjny projekt dla Jewrazii-buduszczeje, ktoroje roždajetsia siegodnia*, „Izwestija”, 3.10.2011.

opierał się na wcześniejszych inicjatywach, przedstawionych przez Moskwę w następstwie światowego kryzysu gospodarczego z lat 2008–2009: już funkcjonującej Unii Celnej i Wspólnej Przestrzeni Gospodarczej⁸. W 2014 r. Rosja, Białoruś i Kazachstan zawarły Traktat ustanawiający Eurazjatycką Unię Gospodarczą. Oficjalnie Unia zaczęła funkcjonować 1 stycznia 2015 r., ulegając rozszerzeniu o Armenię i Kirgistan.

Z kolei Xi Jinping przedstawił koncepcję odnowienia Jedwabnego Szlaku podczas wizyty w Kazachstanie we wrześniu 2013 r. Wówczas zapowiedział utworzenie Ekonomicznego Pasa Jedwabnego Szlaku jako pierwszy krok w procesie łączenia Chin z Europą przez Azję Centralną. Kilka tygodni później, w Indonezji, Xi przedstawił równoległą inicjatywę – Morski Jedwabny Szlak XXI w. – skierowany do państw Azji Południowo-Wschodniej. Pomysł szybko stał się popularny w chińskich mediach i kręgach eksperckich, określane jako „jeden pas i jedna droga” (*one belt, one road*). Pod koniec 2014 r. rząd chiński stworzył Fundusz Gospodarczy Jedwabnego Szlaku. Na forum polityczno-gospodarczym Boao w 2015 r. Pekin przedstawił dokument programowy⁹.

Ramy prawno-instytucjonalne

Oba projekty różnią się zasadniczo pod względem ram prawnych i instytucjonalnych. Eurazjatycka Unia Gospodarcza opiera się na prawnie wiążących traktatach międzynarodowych, które przewidują utworzenie licznych rozwiązań instytucjonalnych. Inicjatywa Nowego Jedwabnego Szlaku bazuje na zobowiązaniach politycznych Chin i zainteresowanych krajów, nie ma jednak żadnej prawnomiędzynarodowej podstawy i nie została ona zinstytucjonalizowana.

Podstawę prawną EUG stanowią jej poprzednicy: Unia Celna i Wspólna Przestrzeń Gospodarcza. Rosja, Kazachstan i Białoruś podpisały szereg traktatów ustanawiających Unię Celną w listopadzie 2009 r. Podstawę prawną dla Wspólnej Przestrzeni Gospodarczej uzgodniono w 2010 r.¹⁰ W reakcji na inicjatywę Władimira Putina, wzywającą do kolejnego etapu integracji eurazjatyckiej, w listopadzie 2011 r. prezydenci Rosji, Białorusi i Kazachstanu podpisali deklarację w sprawie Eurazjatyckiej Unii Gospodarczej i Traktatu o Eurazjatyckiej Komisji Gospodarczej. Ostateczna umowa – ustanawiająca EUG – została podpisana w maju 2014 r., a sama Unia zaczęła funkcjonować z dniem 1 stycznia 2015 r.¹¹

⁸ I. Wiśniewska, *Integracja euroazjatycka. Rosyjska próba ekonomicznego scalenia obszaru poradzieckiego*, Prace OSW, nr 44, Ośrodek Studiów Wschodnich, Warszawa 2013; T. Mansurow, *JewrAzES: ot integracyonnogo sotrudnicestwa k Jewrazijskomu Ekonomičeskomu Sojuzu*, „Mieżdunarodnaja Żyżn” 2014, t. 10.

⁹ *Vision and Actions on Jointly Building Silk Road Economic Belt and 21st-Century Maritime Silk Road*, National Development and Reform Commission, Ministry of Foreign Affairs, and Ministry of Commerce of the People’s Republic of China, with State Council authorization, Beijing, marzec 2015 r.

¹⁰ Wiśniewska, *Integracja euroazjatycka...*, op.cit.; Mansurow, *JewrAzES...*, op.cit.

¹¹ *Treaty on the Eurasian Economic Union*, Moskwa 2015, http://www.un.org/en/ga/sixth/70/docs/treaty_on_eeu.pdf (data dostępu: 10.01.2017).

Te ramy prawne zostały uzupełnione gęstą siecią instytucji. Formalnie integracja w EUG jest administrowana przez ponadnarodowe ciało – Radę Eurazjatyckiej Komisji Gospodarczej. Dwunastu członków Rady nadzoruje 23 działy, z których każdy jest odpowiedzialny za poszczególne sektory gospodarki. Przedstawiciel Rosji, Wiktor Christienko, został wybrany w 2012 r. na przewodniczącego na okres czterech lat. Zarząd jest nadzorowany przez międzyrządową Radę Eurazjatyckiej Komisji Gospodarczej, która składa się z wicepremierów. Oba te organy są z kolei nadzorowane przez Wysoką Eurazjatycką Radę Gospodarczą, która funkcjonuje na szczeblu premierów lub prezydentów. Decyzje podejmowane są jednomyślnie, a państwa członkowskie odrzuciły wstępną koncepcję przyjęcia ważonego systemu głosowania¹².

W porównaniu z projektem rosyjskim koncepcja Nowego Jedwabnego Szlaku ma skromne ramy prawno-instytucjonalne. Chiny ograniczyły się do ustanowienia mechanizmów finansowania. Pod koniec 2014 r. w Pekinie utworzono państwowy Fundusz Jedwabnego Szlaku z kapitałem rządu 40 mld dolarów amerykańskich. Kapitał funduszu w 65% pochodzi z chińskich rezerw walutowych. China Investment Corporation, suwerenny fundusz inwestycyjny, posiada 15%, a reszta udziałów znajduje się w posiadaniu Export-Import Bank of China i China Development Bank Capital. W styczniu 2015 r. prywatny Fundusz Rozwoju Energii został stworzony z myślą, aby przyciągnąć inwestycje warte 20 mld dolarów¹³. Ponadto Azjatycki Bank Inwestycji Infrastrukturalnych (AIIB), ustanowiony przez Chiny i 20 innych państw azjatyckich w listopadzie 2014 r., ma także finansować inwestycje realizowane w ramach Nowego Jedwabnego Szlaku¹⁴.

Pekin przedstawił bardziej kompleksową wizję inicjatywy na forum Boao dla Azji w marcu 2015 r. W dokumencie „Wizja i działania na rzecz wspólnej budowy Ekonomicznego Pasa Jedwabnego Szlaku i Morskiego Jedwabnego Szlaku XXI w.” nakreślono główne zasady, priorytety współpracy i mechanizmy, ale nie zapewniono żadnych praktycznych szczegółów implementacji projektu. Dokument wezwał do wykorzystania istniejących kanałów dwustronnych i wielostronnych, ale nie zapowiadał tworzenia instytucji poświęconych projektowi. Jedynym wyjątkiem była propozycja międzynarodowego szczytu „Inicjatywy pasa i drogi”¹⁵. Do połowy 2015 r. ponad 50 państw potwierdziło chęć uczestniczenia w Nowym Jedwabnym Szlaku. Chiny podpisały wstępne dokumenty dotyczące współpracy w ramach Nowego Jedwabnego Szlaku, ale dalsza instytucjonalizacja nie miała miejsca.

¹² N. Popescu, *Eurasian Union: The Real, the Imaginary and the Likely*, ISS Working Paper, 132, Institute for Security Studies, Paris 2014, s. 9.

¹³ W. Hu, *New fund initiated for Silk Roads*, „Global Times”, 25.01.2015.

¹⁴ A. Łarin, W. Matwiejew, *Kitajskaja Strategija „Prodwizenija na zapad” i „Nowyj Szelkowyj Put’*”, „Problemy Dal’niego Wostoka” 2014, t. 5, s. 11.

¹⁵ *Vision and Actions...*, op.cit.

Oficjalny dyskurs

Oficjalne narracje Rosji i Chin odkrywają dwojaką naturę obu projektów. Moskwa i Pekin podkreślają, że współpraca gospodarcza i integracja leżą u podstaw EUG i NJS, ale w tym samym czasie oba mocarstwa wskazują na wymiar polityczny i cywilizacyjny obu przedsięwzięć.

Eurazjatycka Unia Gospodarcza jest przedstawiana jako egzemplifikacja nowoczesnej integracji gospodarczej, oparta na „uniwersalnych zasadach integracji”¹⁶. Inicjatywa jest wzorowana na Unii Europejskiej i opiera się na jej doświadczeniach. Jej cele gospodarcze obejmują utworzenie jednolitego rynku z ujednoliconą bazą prawną, swobodny przepływ kapitału, usług i osób oraz koordynację polityk gospodarczej i walutowej. Oczekuje się, że członkowie zharmonizują polityki konkurencji, zamówień publicznych, zasad inwestowania oraz standardów technicznych¹⁷. Rosyjscy przedstawiciele podkreślają, że światowy kryzys gospodarczy lat 2008–2009 dostarczył decydującego impulsu dla kolejnego etapu integracji w przestrzeni poradzieckiej.

Jednocześnie rosyjscy przedstawiciele twierdzą, że utworzenie Unii Eurazjatyckiej stanowi historyczny moment dla wszystkich państw poradzieckich. Nie powinno to prowadzić do odbudowy Związku Radzieckiego, choć dziedzictwo ZSRR jest przywoływane w odniesieniu do infrastruktury przemysłowej, regionalnego podziału pracy, języka i przestrzeni kulturowej¹⁸. Integracja jest przedstawiona jako proces długoterminowy, który powinien być odizolowany od krótkoterminowych wahań w polityce poszczególnych państw. Integracja ma na celu zwiększenie konkurencyjności wszystkich jej uczestników w gospodarce światowej i ma służyć ich modernizacji¹⁹.

Projekt Nowego Jedwabnego Szlaku jest zaś przedstawiany w chińskim dyskursie jako nowy model współpracy międzynarodowej. Regionalna współpraca gospodarcza i rozwój stanowią siłę napędową inicjatywy. Cele odnoszą się przede wszystkim do sfery gospodarczej i obejmują koordynację polityk, ułatwienie łączności (transport, energetyka i infrastruktura komunikacyjna), nieograniczony handel, integrację finansową i wzmocnienie więzi międzyludzkich.

Jednocześnie główną cechą chińskiej narracji o Jedwabnym Szlaku jest nawiązanie do tradycji starożytnego Jedwabnego Szlaku, „handlu i wymiany kulturalnej [...] pokoju i współpracy”²⁰. Chiny podkreślają otwartość i inkluzyjność Nowego Jedwabnego Szlaku, deklarując gotowość do wspólnego tworzenia i koordynacji projektu ze strategiami rozwoju innych krajów. Sformułowania, takie jak powitanie wszystkich państw „na pokładzie pociągu rozwoju Chin” lub zaproszenie partnerów do tworzenia „wspólnoty dzielonego losu” (*community of shared destiny*), jak również

¹⁶ W. Putin, *Nowyj intiegracyonnyj...*, op.cit.

¹⁷ *Treaty on the Eurasian Economic Union*, op.cit.

¹⁸ W. Putin, *Nowyj intiegracyonnyj...*, op.cit.

¹⁹ *Ukaz Priezidenta Rossijskoj Fiedieracyi ot 31 diekabrya 2015 g. N 683 „O strategii nacyonalnoj biezopastnosti Rossijskoj Fiedieracyi”*, Moskwa 2015.

²⁰ *Vision and Actions...*, op.cit.

odniesienie do pięciu zasad pokojowego współistnienia, mają sugerować, że chiński projekt jest korzystny dla wszystkich zaangażowanych stron: „współpraca w ramach pasa i drogi cechuje się wzajemnym szacunkiem i zaufaniem, wzajemnymi korzyściami i wzajemnym uczeniem się między cywilizacjami”²¹.

Strona chińska zwraca też uwagę na niepowtarzalny charakter projektu. Chińscy eksperci, którzy zaczęli odnosić się do projektu jako „chińskiej wersji planu Marshalla”, zostali szybko skrytykowani. Państwowa agencja informacyjna Xinhua stwierdziła, że takie odniesienia ujawniają „ignorancję niektórych ludzi, a nawet ukryte intencje innych”²². Zgodnie z oficjalną linią Chin nie dążą do stworzenia formalnego sojuszu lub ustanowienia hegemonii wzdłuż Nowego Jedwabnego Szlaku. Inicjatywa nie jest konfrontacyjna, ale jest przykładem wzajemnie korzystnej współpracy²³. Minister spraw zagranicznych ChRL, Wang Yi, podkreślił, że Nowy Jedwabny Szlak jest „produktem współpracy, a nie narzędziem geopolityki, i nie może być postrzegany poprzez pryzmat przestarzałej zimnowojennej mentalności”²⁴.

Wpływy Rosji i Chin w Azji Centralnej

W wyniku globalnego kryzysu gospodarczego lat 2008–2009 stosunki rosyjsko-chińskie weszły w nową fazę, charakteryzującą się coraz bardziej rozległą nierównowagą potęgi materialnej, rosnącą zależnością Rosji od Chin oraz wyłonieniem się nowego *status quo* w Azji Centralnej w wyniku zwiększenia się zaangażowania Chin w regionie. Pekin zaczął rozszerzać swoje wpływy po zakończeniu zimnej wojny i zyskał nową pozycję w regionie²⁵. Wpływ gospodarczy Chin wzrósł szczególnie w sektorze energetycznym. Rola Rosji jako hegemonu regionalnego została zakwestionowana, ale udało jej się utrzymać dominującą pozycję w niektórych obszarach, takich jak bezpieczeństwo, co na tym etapie było i jest nadal popierane jako odpowiadające interesom Pekinu. Oba państwa ustanowiły wspólnie Szanghajską Organizację Współpracy (SOW) z udziałem wszystkich państw Azji Centralnej, z wyjątkiem Turkmenistanu. Chociaż utworzenie SOW odzwierciedlało chęć ograniczenia konkurencji, różne wizje przyszłości organizacji doprowadziły w połowie pierwszej dekady XXI w. do impasu we wzajemnej współpracy. Organizacja okazała się niezdolna do ściślejszej kooperacji gospodarczej i politycznej w regionie, z jedynym wyjątkiem bezpieczeństwa wewnętrznego, gdzie współpraca jest napędzana przez wspólną obawę przed „kolorowymi rewolucjami”. W tym kontekście EUG i NJS wyłoniły się jako nowe

²¹ Ibidem.

²² S. Wang, *Commentary: Chinese Marshall Plan analogy reveals ignorance, ulterior intentions*, Xinhua, 11.03.2015, http://news.xinhuanet.com/english/2015-03/11/c_134057346.htm (data dostępu: 29.12.2016); Y. Liu, „*Marshall Plan*” *copycat allegations misleading*, „Beijing Review”, 5.02.2015.

²³ Ibidem.

²⁴ *China's Belt and Road initiatives not solo, but symphony: FM*, „China Daily”, 8.03.2015.

²⁵ M. Kaczmarek, *Russia – China Relations in the Post-crisis International Order*, Routledge, London – New York 2015, s. 92–100.

sposoby budowy wpływów przez Moskwę i Pekin, wyznaczając tym samym nowy etap w ewolucji pozycji obu państw i ich relacji wzajemnych w regionie.

Wpływy ekonomiczne Rosji i Chin

Chiny wyłoniły się jako partner gospodarczy numer jeden dla państw Azji Centralnej pod koniec pierwszej dekady XXI w. Stały się największym partnerem handlowym regionu, kluczową dostawcą kredytów i pomocy rozwojowej, a także głównym inwestorem w infrastrukturę. W 2013 r. wymiana handlowa Chin z regionem przekroczyła 50 mld dolarów, z czego na ropę naftową i gaz ziemny przypadało 90% chińskiego importu. Chiny są także największym wierzycielem Kazachstanu (16 mld dolarów) i Turkmenistanu (8 mld dolarów), które to kredyty zostały zabezpieczone przyszłymi dostawami ropy i gazu z obu państw. Chiny są także największym dawcą pomocy rozwojowej dla Tadżykistanu²⁶.

Skumulowane chińskie inwestycje wynoszą 14 mld dolarów w Kazachstanie i 4 mld dolarów w Uzbekistanie, przy czym większość przypada na infrastrukturę²⁷. Chiny zbudowały rurociąg naftowy z Kazachstanu, trzy nitki gazociągu z Turkmenistanu przez Uzbekistan i Kazachstan oraz budują kolejny gazociąg z Turkmenistanu przez Tadżykistan i Kirgistan. Tym samym Pekin zaoferował państwom Azji Centralnej alternatywę dla rosyjskiego szlaku eksportowego i wyłonił się jako największy odbiorca zasobów naturalnych regionu, zastępując w tej roli Rosję. Chiny zainwestowały także w infrastrukturę transportową między zachodnią prowincją Xinjiang i sąsiednimi państwami. Zbudowano drogi w wielu państwach Azji Centralnej, w tym w najmniej rozwiniętych: Kirgistanie i Tadżykistanie. Chiny budują też port lądowy na granicy chińsko-kazachskiej w Horgosie. W 2011 r. Chiny uruchomiły też regularne połączenia kolejowe typu cargo do Europy przez Kazachstan.

Pozycja gospodarcza Rosji w krajach Azji Centralnej jest znacznie słabsza. Całkowity wolumen handlu sięga około 30 mld dolarów. Moskwa wykorzystuje zarówno dwustronne, jak i wielostronne kanały dla finansowania regionu. Długi Kazachstanu wobec Rosji wynoszą około 5 mld dolarów, zaś Kirgistan i Tadżykistan pożyczły kilkaset milionów dolarów. Rosyjski rynek pracy jest szczególnie ważny dla prawie wszystkich państw Azji Centralnej. W przypadkach Tadżykistanu i Kirgistanu przekazy pieniężne od emigrantów pracujących w Rosji stanowią między 30 a 50% ich PKB²⁸. Pomoc rozwojowa jest kolejnym elementem rosyjskich wpływów gospodarczych, przede wszystkim w odniesieniu do najbiedniejszych państw, tj. Kirgistanu i Tadżykistanu.

²⁶ A. Cooley, *China's Changing Role in Central Asia and Implications for US Policy: From Trading Partner to Collective Goods Provider: Prepared Remarks for „Looking West: China and Central Asia” U.S.-China Economic and Security Review Commission*, 18.03.2015.

²⁷ A. Łarin, W. Matwiejew, *Kitajskaja Strategija...*, op.cit., s. 9.

²⁸ D. Trilling, *Remittances to Central Asia fall sharply, as expected*, „EurasiaNet”, 21.04.2015.

W przeciwieństwie do Chin, Rosja dysponuje instytucjonalnymi narzędziami wpływu na gospodarkę krajów Azji Środkowej. Trzy państwa, Kazachstan, Kirgistan i Tadżykistan, są członkami Euroazjatyckiego Banku Rozwoju, założonego przez Rosję i Kazachstan w 2006 r. Kapitał banku wynosi 7 mld dolarów, a większość inwestycji jest kierowana do Kazachstanu (prawie 40%) i Rosji (32%). Bank zarządza Eurazjatyckim Funduszem Stabilizacji i Rozwoju (dawniej Fundusz Antykryzysowy), utworzonym w 2009 r. Działania Funduszu były jednak bez znaczenia w obliczu potrzeb Azji Centralnej. Składały się nań pomoc dla Tadżykistanu wartości 70 mln dolarów i trzy projekty infrastrukturalne w Kirgistanie. Kazachstan, Kirgistan i Tadżykistan są członkami Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej (EaWG), struktury utworzonej przez Rosję w 2000 r. Miała ona doprowadzić do realnej integracji gospodarczej wśród swoich członków, ale jej porażka stała się oczywista w połowie lat dwutysięcznych.

Wpływy Rosji i Chin w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony

Charakter obecności Rosji i Chin w sferze bezpieczeństwa i obrony Azji Centralnej znacznie się różni. Wpływy rosyjskie opierają się na czterech filarach: obecności wojskowej, formalnym sojuszu w postaci Organizacji Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym (OUBZ), współpracy wojskowej i dostawach sprzętu. Chiny z kolei nie są bezpośrednio obecne militarnie w regionie i współpracują z państwami Azji Centralnej bardziej w ramach SOW niż w formule dwustronnej.

Rosja dzierżawi dwie główne bazy, które stanowią podstawę jej obecności wojskowej w Azji Centralnej: sił powietrznych w Kirgistanie i sił lądowych w Tadżykistanie. Bazy te są uzupełniane o dodatkowe jednostki: poligon torpedowy w Kirgistanie; system obserwacji przestrzeni kosmicznej w Tadżykistanie; kosmodrom Bajkonur i poligon raketowy w Kazachstanie. Kazachstan jest częścią kontrolowanej przez Rosję przestrzeni powietrznej. We wczesnych latach obecnej dekady Moskwa przedstawiła plan przebrojenia Kirgistanu, Tadżykistanu i Kazachstanu, oferując sprzęt wojskowy o wartości około miliarda dolarów dla każdego państwa. Oprócz działań dwustronnych Rosja przeforsowała nowe postanowienia statutu OUBZ, pozwalając na działanie organizacji w przypadku destabilizacji wewnętrznej w jednym z państw członkowskich i budowę nowych baz wojskowych jedynie za zgodą wszystkich. To ostatnie posunięcie dało Rosji praktyczne prawo weta w kwestii obecności wojskowej innych mocarstw w regionie²⁹.

Chiny zachowują stosunkowo bierną postawę wobec sfery bezpieczeństwa Azji Centralnej i utrzymują praktyczne zaangażowanie na niskim poziomie. Dwustronne więzi w tej dziedzinie pozostają ograniczone, zaś Pekin nie wyraża ambicji rozmieszczenia wojsk w regionie lub dzierżawy obiektów wojskowych. Głównym kanałem

²⁹ A. Małaszenko, *Centralna Azja: na czoło rassiczywajet Rossija*, Carnegie Endowment for International Peace, Moskwa 2012; A. Matveeva, *Russia's changing security role in Central Asia*, „European Security” 2013, t. 22, nr 4, s. 478–499.

współpracy z siłami zbrojnymi krajów Azji Centralnej pozostaje współdziałanie w ramach SOW. Chińscy urzędnicy i analitycy podkreślają, że Chiny nie chcą ingerować w rosyjskie interesy w regionie. Rosyjski „parasol bezpieczeństwa” w tym wypadku i w takiej formule jest dla nich obecnie z wielu względów korzystny.

Pogłębiając wpływy: rola Eurazjatyckiej Unii Gospodarczej i Nowego Jedwabnego Szlaku

Rosja i Chiny zbudowały swoje wpływy w sferach gospodarczej, politycznej i wojskowej w krajach Azji Centralnej. Euroazjatycka Unia Gospodarcza i Nowy Jedwabny Szlak mają zapewnić Moskwie i Pekinowi dodatkowe sposoby budowy wpływów w państwach regionu. Integracja w ramach EUG ma na celu pogłębienie więzi gospodarczych między Rosją i państwami Azji Centralnej, trwale łącząc ich rynki z rosyjskim odpowiednikiem³⁰. Takie połączenie uniezależniłoby rosyjską pozycję od potencjalnych wewnętrznych zmian politycznych w poszczególnych krajach.

Jednakże współpraca gospodarcza pomiędzy członkami EUG była od początku istnienia organizacji hamowana. Bariery pozataryfowe, takie jak normy sanitarne, kwoty, subsydia, ograniczenia dostępu zagranicznych firm do przetargów publicznych oraz specjalnego importu, spowodowały, że nie doszło do oczekiwanego wzrostu obrotów handlowych pomiędzy członkami EUG³¹. Ponadto kryzys ukraiński doprowadził do dalszych niepowodzeń w procesie budowania wpływów Rosji. W następstwie aneksji Krymu Kazachstan i Białoruś stanowczo sprzeciwiły się planom głębszej integracji i postulowały skupienie się na wymiarze gospodarczym. Idea politycznej Unii Eurazjatyckiej, która pociągnęłaby za sobą integrację polityczną, spotkała się z silną opozycją³². Sama Rosja ignorowała zasady ustanowione przez traktaty EUG. W obliczu napięć w stosunkach z Zachodem, w tym sankcji gospodarczych, Moskwa nałożyła ograniczenia w sprawie tranzytu towarów z Białorusi do Kazachstanu przez terytorium Federacji Rosyjskiej, pomijając w ten sposób istnienie wspólnej strefy celnej i zakłócając proces tworzenia jednolitego rynku.

Chińska idea odnowienia antycznego Jedwabnego Szlaku była początkowo skierowana wyłącznie do Azji Centralnej, a zatem może być interpretowana jako mająca na celu zwiększenie i wzmocnienie wpływów gospodarczych Pekinu w regionie. Przedstawiając ideę Ekonomicznego Pasa Jedwabnego Szlaku w Astanie pod koniec 2013 r., Xi Jinping podkreślił, że Chiny i kraje Azji Centralnej powinny zaangażować się w regionalną integrację gospodarczą i „porównać swoje strategie rozwoju gospodarczego”³³. Wkrótce cała dwustronna współpraca z krajami Azji Centralnej

³⁰ Wiśniewska, *Integracja euroazjatycka...*, op.cit.; Mansurow, *JewrAzES...*, op.cit.

³¹ R. Falachow, *Sojuz s barierami*, „Gazeta.ru”, 18.03.2015.

³² R. Sakwa, *Frontline Ukraine: Crisis in the Borderlands*, I.B. Tauris, London 2015.

³³ D. Tang, *Xi suggests China, C. Asia build Silk Road economic belt*, Xinhua, 7.09.2013, http://news.xinhuanet.com/english/china/2013-09/07/c_132700695.htm (data dostępu: 20.12.2016).

została objęta „patronatem” inicjatywy Nowego Jedwabnego Szlaku. Chińscy przywódcy wielokrotnie podkreślali, że ich koncepcja jest zgodna z potrzebami wewnętrznymi państw Azji Centralnej, a ich kluczowym celem pozostaje rozwój infrastruktury³⁴.

W 2014 r. Pekin zaproponował ustanowienie Funduszu Współpracy Gospodarczej Chiny – Eurazja i Inwestycyjnego Subfunduszu Współpracy Chiny – Kazachstan³⁵. Chiny i Kazachstan zadeklarowały gotowość do synchronizacji swoich programów rozwojowych i integracji Ekonomicznego Pasa Jedwabnego Szlaku z nową polityką ekonomiczną Astany – Jasnym Szlakiem (*Bright Road*)³⁶. Oba kraje podpisały średnio- i długoterminowy plan rozwoju i porozumienie ramowe w sprawie wykorzystania międzynarodowego korytarza transportowego poprzez Kazachstan. W rezultacie objętość tranzytu przez Kazachstan wzrosła kilkakrotnie od 2011 r. Współpraca Chin z innymi państwami Azji Centralnej była mniej spektakularna. Pekin podpisał umowę ramową z Uzbekistanem o współpracy w ramach Nowego Jedwabnego Szlaku i kontynuował współpracę przy poszczególnych inwestycjach, takich jak budowa połączenia kolejowego i rurociągu z Kirgistanem i Tadżykistanem³⁷. Z Tadżykistanem Chiny podpisały umowę o współpracy rozwojowej w 2015 r.³⁸

Pierwsze lata wdrażania EUG wykazały niezwykłą konsekwencję ze strony Moskwy. Jednak mimo początkowych sukcesów w ustanawianiu podstawy prawno-instytucjonalnej dla EUG wysiłki Rosji w generowaniu prawdziwej integracji gospodarczej uległy spowolnieniu. Otwarcie przez Chiny projektu Nowego Jedwabnego Szlaku było bardziej skromne, ale Pekinowi udało się osiągnąć wymierne sukcesy w zacieśnianiu współpracy gospodarczej z państwami Azji Centralnej.

Różne praktyki budowy wpływów

Istnieje wiele podobieństw w tym, jak Rosja i Chiny realizują swoje regionalne projekty budowy wpływów. Oba mocarstwa dążą do zagwarantowania trwałości swoich wpływów, tak by były one odporne na ewentualne zmiany w polityce wewnętrznej poszczególnych państw. Są zainteresowane budową korytarzy gospodarczych i transportowych poprzez Eurazję. Rosja i Chiny uciekają się do więzów historycznych i cywilizacyjnych z państwami Eurazji i starają się przedstawić oba projekty jako uwzględniające potrzeby obu partnerów. Obie inicjatywy, nawet jeśli skierowane do

³⁴ T. Shi, *Li's Silk Road trip marks China's advance on Russia's patch*, Bloomberg Business, 14.12.2014, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2014-12-14/li-s-silk-road-trip-marks-china-s-growing-sway-on-russia-s-patch> (data dostępu 10.01.2017).

³⁵ China's Ministry of Commerce, http://english.mofcom.gov.cn/sys/print.shtml?zt_businessreview/news/201503/20150300908061 (data dostępu: 1.09.2016).

³⁶ S. Tiezzi, *Chinese premier links Central Asia, Europe with Silk Road tour*, „The Diplomat”, 17.12.2014.

³⁷ *China and Uzbekistan Sign Agreement on Jointly Building the Silk Road Economic Belt*, Ministry of Commerce of the People's Republic of China, 18.06.2015, <http://english.mofcom.gov.cn/article/newsrelease/significantnews/201506/20150601016814.shtml> (data dostępu: 10.01.2017).

³⁸ C. Putz, *Tajik leader in China, building roads*, „The Diplomat”, 3.09.2015.

państw Azji Centralnej, służą jednocześnie do blokowania wpływów innych mocarstw. Obaj przywódcy, Władimir Putin i Xi Jinping, pozostają kluczowymi interesariuszami projektów, uznając je za szczególnie istotne dla swoich programów polityki zagranicznej i pozycji na scenie wewnętrznej³⁹.

Bliższa analiza ujawnia jednak zasadnicze różnice w sposobie, w jaki Rosja i Chiny budują wpływy w krajach trzecich. Zestawienie EUG i koncepcji NJS, w połączeniu z uwzględnieniem, jak Rosja i Chiny realizują te projekty w Azji Centralnej, pozwala na identyfikację dwóch odrębnych praktyk budowy wpływów.

Geneza projektów: forma czy treść

Już sam sposób, w jaki Rosja i Chiny zainicjowały oba projekty, stanowi wymowną ilustrację różnego znaczenia przywiązywanego przez Moskwę i Pekin do formy i treści ich wpływów w krajach trzecich. Rosja rozpoczęła od ustanowienia kompleksowych rozwiązań instytucjonalnych i rozwijania międzynarodowych ram prawnych dla współpracy z regionem. Chiny rozpoczęły od intensyfikacji realnej współpracy gospodarczej, bez tworzenia struktur instytucjonalnych i prawnych.

Od samego początku Rosja kładła nacisk na silny profil polityczny swojej inicjatywy. Podkreślając, że pojęcie Unii Eurazjatyckiej jest wzorowane na Unii Europejskiej, przedstawiciele Rosji zapewniali, że osiągną to, co zabrało UE cztery dekady, tj. stworzenie jednolitego rynku, w przeciągu zaledwie czterech lat. Samo tempo tworzenia poszczególnych elementów Unii Eurazjatyckiej pokazuje, jak istotne znaczenie ma dla Rosji forma oddziaływania. Jak się wydaje, Moskwa potrzebuje swoistego rodzaju formalnego potwierdzenia swoich wpływów. W jakim stopniu proces budowania wpływów przynosi Rosji korzyści gospodarcze, pozostaje tu sprawą drugorzędą. Symboliczne przyzwolenie na rosyjskie idee jest natomiast niezbędne. Rosyjska elita wierzy, że instytucjonalizacja jest zarówno wyrazem prymatu Rosji, jak i ostatecznym gwarantem wpływów, dzięki czemu proces będzie nieodwracalny, nawet w przypadku zmian w polityce wewnętrznej poszczególnych państw członkowskich.

Chiny przyjęły odwrotne podejście. Pekin rozpoczął od treści, tj. realizacji konkretnych przedsięwzięć gospodarczych, nie nadając im znaczenia politycznego. Chiny koncentrowały się na budowie rurociągów, linii kolejowych i dróg (w Azji Centralnej), a także innych elementów infrastruktury, takich jak porty morskie (w Azji Południowo-Wschodniej i Południowej). Uruchomiono kolejowe połączenia cargo z Europą poprzez Kazachstan. Wszystkie te działania prowadzono w formie dwustronnym raczej niż wielostronnym, nawet jeśli uwzględniały one kilka państw Azji Centralnej. Dopiero po pomyślnej realizacji przykładów projektów współpracy gospodarczej Chiny przedstawiły polityczną koncepcję Nowego Jedwabnego Szlaku. Jednak Chiny nadal koncentrują swoje wysiłki na konkretnych przedsięwzięciach gospodarczych,

³⁹ N. Popescu, *Eurasian Union...*, op.cit., s. 13.

a nie na tworzeniu ram prawno-instytucjonalnych dla swojej inicjatywy. Większość chińskich kredytów przyznawanych przez banki państwowe została skierowana do państw uczestniczących w projekcie Nowego Jedwabnego Szlaku⁴⁰. Jedyne kroki instytucjonalne podejmowane do tej pory – tworzenie mechanizmów finansowania – pokazują, że Chiny koncentrują się na treści wpływów, a nie ich formie.

Logika budowy wpływów: przestrzenna czy funkcjonalna

Inicjatywy Rosji i Chin odzwierciedlają dwie różne logiki budowy wpływów. Rosja ujmuje swój projekt w ramy przestrzenne, tj. aspiruje do stworzenia terytorialnie ograniczonej strefy wpływów. Dąży do monopolizacji tej konkretnej przestrzeni politycznej. Zgodnie z logiką terytorialną budowy wpływu, Rosja interpretuje swoje interesy w kategoriach gry o sumie zerowej. Jak się wydaje, w przypadku Chin jest przeciwnie – do procesu budowy wpływów aplikują one logikę funkcjonalną. Chińska idea Nowego Jedwabnego Szlaku jest otwartym projektem politycznym, bez wyraźnych granic. Pekin jest zainteresowany zwiększeniem wpływów przede wszystkim w sektorze gospodarczym krajów trzecich, nie wykluczając obecności innych mocarstw.

Rosja postrzega obszar poradziecki jako naturalną strefę wpływów i jest zdeterminowana, aby zdobyć uznanie swoich „tradycyjnych” więzi gospodarczych i kulturowo-politycznych⁴¹. Z perspektywy rosyjskiej kraje postsowieckie zostały włączone do EUG dla zapobieżenia ich podporządkowaniu interesom innych mocarstw. Postawa Moskwy wobec innych projektów, takich jak Partnerstwo Wschodnie UE, dobrze ilustruje tę logikę budowania wyłącznej strefy wpływów. Konflikt Rosji z Ukrainą ma swoje źródło w decyzji nowych władz w Kijowie stowarzyszenia z UE. Moskwa uznaje uczestnictwo w EUG jako w praktyce wyłączające możliwość uczestniczenia w innych inicjatywach integracyjnych. Postrzegając ład międzynarodowy jako coraz bardziej regionalizowany, Rosja dąży do stworzenia zamkniętego porządku gospodarczego.

Podejście Chin do budowy wpływów pozostawia miejsce na kompromis i nie wyklucza obecności innych podmiotów. Zgodnie z logiką funkcjonalną, Pekin postrzega budowę wpływów jako grę o sumie dodatniej. Chiny unikają definiowania granic NJS i deklarują, że pozostaje on otwarty dla uczestników z Europy, Azji i Afryki. Jednocześnie Pekin podkreśla ekonomiczną naturę swoich interesów. Idea NJS ma na celu utrzymanie otwartości rynków, co w sposób zrozumiały sprzyja Chinom jako największemu eksporterowi na świecie. Chiny dążą do maksymalizacji otwartości swojego projektu, zapraszając nie tylko państwa mniejsze i rozwijające się, ale także mocarstwa, jak Rosja czy Indie. W przeciwieństwie do Moskwy Pekin okazał się zdolny do określenia konkretnych interesów gospodarczych.

⁴⁰ J. Kyngé, *Chinese overseas lending dominated by One Belt, One Road strategy*, „Financial Times”, 18.06.2015.

⁴¹ A. Łarin, W. Matwiejew, *Kitajskaja Strategija...*, op.cit., s. 6.

Motywacje

Istnieje zasadnicza różnica w motywacji przyświecającej Rosji i Chinom przy realizacji ich regionalnych projektów. Moskwa liczy na osiągnięcie celów politycznych z pomocą EUG i chce wzmocnienia statusu Rosji jako regionalnego i globalnego mocarstwa. Jest przy tym mniej zainteresowana rzeczywistą integracją gospodarczą. Oczekuje, że inicjatywa zwiększy stopień jej kontroli politycznej i gospodarczej na obszarze postsowieckim, ograniczy obecność innych aktorów i potwierdzi rosyjski status mocarstwa. Pomimo pozornie wyrafinowanych ram instytucjonalnych niuanse procesu wdrażania nie mają dla Moskwy większego znaczenia.

W przypadku Chin NJS stanowi użyteczny parasol dla dwustronnego zaangażowania gospodarczego. Głównym celem jest ułatwienie ekspansji gospodarczej Chin za granicą. Pekin dąży do uzyskania wymiernych efektów dla gospodarki. Jako otwarty projekt gospodarczy NJS ma wzmocnić połączenia chińskiej gospodarki z innymi rynkami regionalnymi. Inicjatywa ta staje się narzędziem zwiększania inwestycji zagranicznych i ograniczenia nadprodukcji poprzez eksport nie tylko towaru, ale również kapitału i pracy. Oczekuje się, że poprawa infrastruktury przyczyni się do zwiększenia wymiany handlowej Chin z Unią Europejską i Chiny będą w stanie wspierać umiędzynarodowienie juana w ramach realizacji NJS. Ponadto NJS umożliwi Chinom utrzymanie otwarcia rynków państw trzecich na ich eksport i uniknięcie negatywnego efektu ubocznego regionalnych inicjatyw integracyjnych innych państw, takich jak EUG.

Nie oznacza to, że cele polityczne nie mają dla Chin znaczenia. Ale tak jak Rosja chce wykorzystać EUG dla podniesienia statusu mocarstwowego, tak Chiny próbują osiągnąć odwrotny efekt – zmniejszyć obawy innych państw przed ich rosnącym potencjałem i zamaskować go pod pozorem wielostronnej współpracy. Podkreślanie wzajemnie korzystnego charakteru NJS służy dokładnie temu celowi. Nowy Jedwabny Szlak staje się atrakcyjnym „opakowaniem” dla chińskiej ekspansji gospodarczej.

Wnioski

W artykule porównano główne projekty budowy wpływów Rosji i Chin – Eurazjatycką Unię Gospodarczą i Nowy Jedwabny Szlak. Pomimo wspólnej koncentracji na gospodarce oba projekty istotnie się różnią. Moskwa jest zainteresowana stworzeniem ekskluzywnej strefy wpływów w przestrzeni poradzieckiej. Celem jest wzmocnienie statusu mocarstwowego Rosji oraz osiągnięcie prymatu politycznego w wymiarze regionalnym. Pekin z kolei skupia się na wymiernych efektach ekonomicznych. Chiny przyjęły funkcjonalną logikę budowy wpływów, przez co ich projekt jest napędzany przez chęć utrzymania innych rynków otwartymi dla handlu i inwestycji oraz ominięcia regionalnych inicjatyw integracji gospodarczej innych mocarstw.

W konsekwencji wszystkich różnic Rosja i Chiny mogą oczekiwać, że uda im się pogodzić swoje inicjatywy. Moskwa i Pekin wydają się świadome możliwych napięć

i podejmują działania zmierzające do obniżenia tego ryzyka. Rosja nie może zapobiec zaangażowaniu Chin w Azji Centralnej, ale koncentracja Pekinu na konkretnych celach gospodarczych, w połączeniu ze świadomymi w konkretnej sytuacji ograniczonymi i nieujawnionymi motywami politycznymi, pomaga uniknąć bezpośredniej konfrontacji czy otwartej konkurencji. Mimo bliskich powiązań gospodarczych Pekin nie zdominował politycznie Azji Centralnej. Ponadto Chiny tak ukształtowały swój projekt, aby zapobiec oporowi Rosji, czyniąc ją uczestnikiem korytarzy tranzytowych prowadzących do Europy. Ponadto wdrożenie i ostateczny kształt projektu rosyjskiego pozostają niepewne. Podejście Rosji skupione na symbolicznym wymiarze projektu może okazać się okresowo możliwe do pogodzenia z gospodarczo ukierunkowanym podejściem Chin.

The New Silk Road and the Eurasian Economic Union: Two Visions of the Regional International Order

Russia and China have been implementing the projects of the Eurasian Economic Union and the New Silk Road since the beginning of this decade. Each of the two countries, however, is employing two different sets of practices to build its influence. Russia is interested in establishing its own exclusive sphere of influence in the post-Soviet space. Its goal is to consolidate its superpower status and ensure primacy in the region. China, in turn, is developing its economic influence, and does not limit itself to any specific territory. Beijing strives to increase its economic presence abroad and hide its economic expansion behind a smokescreen of multilateralism. Because of these differences between the two projects of expanding influence, Chinese–Russian rivalry in Central Asia seems rather unlikely.

Keywords: Russia, China, international influence, regional order, Eurasian Economic Union, New Silk Road, area of influence.

